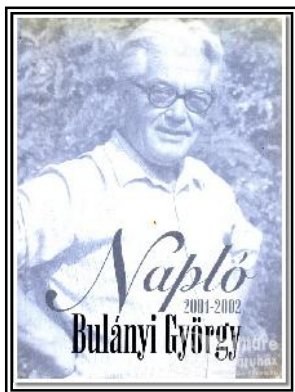

FARAGÓ FERENC

GYURKA BÁCSI - A NAPLÓ-ÍRÓ

„Milyen más műfajban valljam meg,
hogy sikerült életem végére „hitelenné” lennem?
Egy 'naplónak' is szabad azért szabatosan beszélnie.”
(Bulányi György)

Számtalan irodalmi műfaj van, de kétségtelenül az egyik legsajátosabb, legbelsőbb indíttatású a napló. Talán ez a műfaj irodalomtörténeti aspektusból nézve meglehetősen új, - csupán a reneszánszig nyúlik vissza - talán még nincsenek úgynevezett klasszikus naplók, mint ahogy vannak tragédiák, regények és már esszék is. Van a naplóírásnak egy rossz ízű mellékzöngéje is, valami ilyesmi: 'mellékesen írt naplót is'. A naplóírás mintha járulékos dolog lenne csupán egy-egy nagy írónak afféle pótcselekvése, unaloműzése, magamutogatása. Ám sok érv szól amellett is, hogy naplót írni és naplót olvasni olyan személyes találkozás a íróval, olvasónak, amely más szinten nem is történhet meg. A napló az 'én' faggatása és az 'én' válasza.

Vannak a naplóírásnak elengedhetetlen jellemzői, ilyenek a rendszeresség, a folyamatosság, a befejezhetetlenség, a személyesség, a vallomás jelleg és a bennfentesség légkörének áthatása. A napló nem ön-életrajz, mert jóval több annál, mélyebb és magasabb. Éveket fog át, sorsokat villant fel, de minden ízében ott van az 'én'. Ha a naplóforma irodalomtörténetiségét kutatjuk, akkor olyan analóg formákat találunk, mint a krónika, az emlékirat, a levél. A naplót napról-napra írják, mégsem folyamatos, összefüggő írás, hanem töredékes, mozaikszerű. Megtörtént eseményekről kíván tudósítani, s az elbeszélő azon melegében számol be tapasztalatairól, élményeiről.

Visz-
szatekintve Gyurka bácsi életművére, elmondhatjuk, hogy a napló, mint műfaj viszonylag késői próbálkozás, hetvenöt évesen kap rá az ízére. Így nyilatkozik erről: „Annak rendje és módja szerint sohasem írtam életem során 'naplót'. Olyan előfordult, hogy írtam valamit, s annak a 'napló' címet adtam. Mért kezdek 75. évemben új műfajt? Milyen más műfajban valljam meg, hogy

sikerült életem végére „hitelenné” lennem? Egy 'naplónak' is szabad azért szabatosan beszélnie.”

Előtte megszülettek a nagy klasszikusok:

1. Keressétek az Isten Országát!
2. Szent Pál teológiája
3. A Bokor lelkiisége
4. Metanoeite! Örököljük a Földet?
5. Merre menjek?
6. Egyházrend
7. Erény-e az engedelmesség?
8. Ópusztaszer
9. Nagypénteki levél
10. Jászolba fektették
11. Merre ne menjek?

És talán nem csonkítja ezek értékét, ha most én itt a Naplót próbálom méltatni, bemutatni valami módon.

Az elkezdődött naplóírás rendszeressé vált egészen Gyurka bácsink haláláig. A rendszerességet a négyhetente, füzetek formájában való megjelenés jelentette, így egy évben 13 napló-füzet jelent meg, amely 'anyagáron' megvásárolható volt mindenki számára. A legfontosabb naplók a következők voltak:

- Szent István havi napló;
- Szentiváni napló;
- Szív napló;
- Sarlós Boldogasszony napló;
- Újévi napló;
- Szilveszteri napló;
- Őszi napló;
- Nyári napló;
- Tavaszi napló;
- Téli napló;
- Debreceni napló;
- Mindszenti napló;
- Év-fordító napló;
- Év-nyitó napló;
- Év-záró napló;
- Karácsonyi napló;
- Húsvéti napló;
- Balladás napló;
- Bokor-nagy-tábori napló;
- Rekecsini napló

A lektorálást kezdetben Terike, majd Gyurka bácsi maga, s a későbbiek során Mara és Zsóka végezték. Az író, a szerkesztő, a tördelő, a tipográfus pedig mindvégig a Szerző maradt. Így ír erről az egyik naplószámomban: 'De az évi 13 számot csak meg kell írni, illetve szerkeszteni: Ha csak ennyi volna vele a dolgom! De felcsaptam tipográfusnak is. Ebben az a rossz, hogy állásokat halmozok, s az a jó, hogy az egyes feladatoknál (megírás, korrektúra, tipográfia) jelentkező átfutási idő bármikor leszűkíthető egy éjszakára, ha szükséges. Szóval hajrás a naplóírási munka, s a hajrát jelzik nemegyszer a sajtóhibák.' A későbbiek során a – 2001-es Naplótól kezdődően – a Püski Kiadó és Könyvesház négy kötetsorozatban kiadja a Naplót. Hogy mennyi fogyott/fogy el belőlük, ki tudja!? Ám Gyurka bácsi nemegyszer kifakadt: '...az hagyján, hogy nem ír a Bokor, de nem is olvas!' – És, hogy ebben meg van-e valami igazság: ki tudja!?

A Napló a naplóírás helyszínét és időpontját mindig jelzi: Városmajor, Budavári, Piarista köz, stb. és az aktuális dátum. A műfaj sajátosságaiból fakadóan a főszereplő - a naplóíró - mindig jelen van. A többi szereplő - kicsit hasonlatosan Hamvas Béla Karneval szereplőinek kavalkádjához - a háttérből előretoluló eseményekben jelenik meg. A szereplők legtöbbször természetesen a Bokorhoz kötődő, a Szerzővel kapcsolatban

lévő személy. Úgy gondolom, hogy egy ilyen naplószerzőről említést kell tennünk. Ő Terike; Kovács Teréz nyugalmazott nyelvész, az új magyar Tájszótár főmunkatársa. Gyurka bácsi legközelebbi barátja, háziasszonya, segítője, lektora, titkárnője... A kicsit méltatlanul elfelejtett, tipikus háttérszemélyiség, aki a díszletek mögött - sokszor nagy-nagy szeretettel, sokszor feszülten, idegesen - rendezte a dolgokat. Kinek remek főztjeiből már a Bokor kétharmada ehetett, kinek szigorát a Bokor asszonyok a konyhában a bőrükön is érezhettek.

Nem mindennapi (bokor)szolgálatot vállalt Terike, sajátos női sorsának teljes egészében való felvállalásával. E sors jellemzői: az egész napos készenlét, a csoporttalálkozók, a vendégsereg, a barátok, a kártyapartnernek kiszolgálása a *háttérben*, hogy menjenek a dolgok az *előtérben*. (És mentek a dolgok az *előtérben*.) Terike személyiségét - a takarítónői, a társalkodónői, a rendezvényszervezői, a háziasszonyi, a szolgálói, a kártyapartneri - szerepek furcsa elegye határozta meg, mindig érezhető volt valami kiféltottság, a se nem az, se nem ez érzete. Ha saját személyiségünket erővel, erő nélkül folyamatosan a háttérbe szorítjuk, akkor az a személyiség sérül. Az 'én sikerem: csak a te sikered útján valósul meg' lélektani helyzet, az én-kép csorbítását okozza. A Maslow-féle piramis értékhierarchiája csúcsán lévő 'önmegvalósítás' nem tud kiteljesedni. Ilyen helyzetekben a személyiség dinamikája, vagy elfojtódása kerülhet előtérbe, azaz igyekszik kitörni jelenlegi helyzetéből, vagy még hátrébb, még mélyebbre szorul, akár a nem-tudomásulvétel regressziójába. Nos, ez utóbbi történt Terikével is. Sorsa már megnyugvó, dolgokat már nem igazító, a világ zavaráról már nem tudomást vevő személyiség rezignált végkifejlődése. A gyors észjárás, a remek logika, a nyelvész analízis megfigyelés, a briliáns megoldó képesség már feladta. Ha a Bokor majd a boldoggá- és a szentté avatás műveletébe belefog, Terikénél kellene kezdenie! Ezt érezte, tudta Gyurka bácsi is, a Piarista

rendházba kerülése óta, egészen haláláig komoly lelkiismeret furdalás gyötörte Őt. Egyik naplórészletében, 'Kovács Terézia analízise 78. születésnapja alkalmából' címmel, így köszönti:

- „akit '45 februárjában - 62 évvel ezelőtt - Ábrahám Zsóka a Szent Anna lépcsőjén nekem bemutatott ezekkel a szavakkal: Tanár Úr, tessék megengedni nekem, hogy bemutassam barátnőmet
- aki 45-től 52-ig folyamatosan tagja volt egy-egy kisközösségemnek, s akivel ezekben az években Bódor mama házában együtt töltöttem sok-sok fiatallal a vasárnapdélutánokat - népdalozva, barkochbázva, mulatásunk akkori módján
- aki '50 nyarán Tornai Lajcsival együtt eljött velem Győrbe, hogy segítsen nekem egy ottani lelkigyakorlaton
- aki '50 Szilveszterén ott volt a péceli lelkigyakorlatra készülődőn Wingert Magdival és másokkal együtt Mátyásföldön szüleim házában, és édesapám megtanította őt bridzselni
- aki '52. augusztus 27-én ott volt velem és Kállay Emillel együtt a pesti piarista kápolna ünnepi Kalazancius-miséjén, a letartóztatásom előtti napon
- aki börtöneim alatt szorgalmasan presszózott édesapámmal - az első és egyetlen nővel, kivel apám presszózott -, hogy tájékoztassa: mi történik a Közösség tagjaival, s ennek alapján apám mindezt virágnyelven megírja nekem, hogy annak háromnegyedét az ávó ügyeletes fekete tussal kihúzza a levélből
- aki '56-ban megmagyarázza nekem, hogy miért nem fogad egyetlen közösségem sem ovációval engem, mert nincsenek közösségek... mert az ávó azonnal leoperálja tagjainkról azokat, akikkel barátkozni kezdenek
- aki '67 nyaratól kezdve ott van minden szombat délután az újra alakuló Közösségek tagjai közt a Csatárkán, ahol amíg látunk, dolgozunk a kertben, s amikor már nem látunk, behúzódnak a kis faházba, ahol petróleumlámpa fényénél álmodozunk: hogyan építsük fel Isten Országát
- aki ott van '68 február 1-én zárt templomajtók mellett a péceli templomban ezüstmisém Tizenkettője között: családom négy tagja, hat elítélt börtöntársam, a helyi plébános, és ő, aki képviseli a még újra nem éledt Közösség tagjait
- aki '69-ben ott van abban a budai cukrászdában, ahol megszűnök saját népemben szektás lenni - minden tag tegeződik mindenkivel, csak én magázodom a nővel s ők tetszikelnek engem -, s ennek vetjük végét: vele is tegeződöm
- aki 70-ben bekerül az Öregek I. nevű közösségbe, melynek ott van 36 éven keresztül minden találkozásán, minden lelkigyakorlatán, s melynek 2006. márciusától kezdve is tagja, s mindannyian áhítjuk, hogy megjelenjen még körülünkben
- aki '74 tavaszán a KV-t csinálni akaró tápiósülyi találkozón a meghívottakkal együtt leszavazza indítványomat: *engem pedig ne képviseljen senki!*

- aki '74 nyarán egy ócsai lelkigyakorlatom után létrehozza – az '52 előttié után – első kisközösségét Totyából, más piaristákból, Fiers Mártiból, s nem jut eszembe, hogy még kikből
- akinek nevén '75 karácsonya előtt közös lakást vásárolunk vele, Márczi Imrével, Ancsával, Sárával s magammal az Attila úton, s aki ettől kezdve dajkája lesz a Márczi-, majd a Véggyerekeknek
- aki a '70-es évek végétől elkezd főzni rám
- aki, amikor '78-ban két évre kimaradok a KV-ból, és pótlására megalakul a Pótkávé, tagja lesz annak, s 28 éven keresztül nincs találkozó, amelyről elmaradna, s nagyobbára ott is ő gondoskodik rólunk
- aki a '81-ben az Öregek I. közösséggel együtt meglátogatja Lékai bíborost, hogy megállítsák őt azon az úton, amelyen az állam parancsait akarja végrehajtani a Bokor ellen és ellenem.
- akivel '84-ben elmegyünk Korompai Miklós Trabantjával Balaton-felvidékre, hogy lelkigyakorlatos háznak való objektumot keressünk, hogy legyen ház, amelyben hűs embernek is hirdethessem az evangéliumot, mert egyházi tulajdonban levő házban ezt nem tehetem, s megtaláljuk ezt a helyet Budaváriban
- aki '85 tavaszán elkezd művelni a budavári kertet, s innentől kezdve alighanem száznál is több lelkigyakorlaton készít három napon keresztül reggelit, ebédet, vacsorát az évek folyamán háromezernél is több testvérnek, utoljára a tiszaujvárosi testvéreknek 2005 őszén, s mindig ízletes és kevés pénzből
- akivel eladjuk '87-ben az Attila úti lakást – miután a balatonfüredi hatóság 70.000 Ft-os büntetéssel kívánja megakadályozni lelkigyakorlatos házuk felépítését (45.000-ért vettük az objektumot) –, s egy kisebb lakást vásároljunk a Városmajor utcában – hogy ki tudjuk fizetni a bírságot
- aki, miután '89-ben elkezdek betegeskedni, naponként látogat engem a kórházakban, olykor hónapokon keresztül
- aki '93 elején a Professzorok házában már nem egymagában képviselve a Közösséget, vesz részt aranymisémen
- akivel '97-ben a dunaparti piarista iskolában ott ülhetek az előtt az oltár előtt, melyen első szentmisémet mondhattam 54 év előtt – tizenkét válogatott testvér, a Bokor három nemzedékének képviselőjében, s ő az első képviselő négy testvér egyike – hogy hálát adjunk a hosszú útért, melynek utasai közt neve aranybetűkkel van írva
- akinek '98 októberében az Öregek I.-ben, a Pótkávében és saját közösségeiben megünnepeljük 70. születésnapját.
- akivel 2003. januárjában ugyancsak a dunaparti piarista kápolnában ünnepelhetjük gyémántmisém, s aki az első misémet kivéve ott volt életemen minden nagy ünnepén

- akiről valamelyik testvérem elmondta nekem, hogy nemcsak Téged szolgált harminc éven keresztül, hanem az egész Bokrot is...
- akit a Bokor képviselője nem posztumusz óhajt kitüntetni Bokor-nagydíjával, hanem még életében...
- akit, ha megérem, ott szeretnék látni magam mellett 2008. február 1-én is, a vasmisémen...
- akit szeretnék köszönteni még 80. születésnapján is...
- s akinek mostani debreceni távolléte mindnyájunk nagyon nagy fájdalma"

A Napló olvasmányos, de nem egyvégtében olvasható/olvasandó, - a *felütöm valahol és olvasom valameddig* módszer talán a legmegfelelőbb. A Naplónak legalább két rétege van, az egyik az, amiről nyilvánvalóan szól, a másik sokkal mélyebb ennél: egy ember vívódása, küzdelme önmagával, a saját Jézus értelmezésének megmutatás-vágyódása, és finom irónia a külvilág felé a meg-nem-értettségért. Kétségtelen, hogy Gyurka bácsi teológiája mélyet szántott a páli folytatású kereszténység veteménységébe. A Napló másik aspektusa a jó értelemben vett exhibicionizmusig menően, végig jelenlévő nyíltság, nyitottság, a *'beavatás önmagamba'* tiszta, gyermeki attitűdje. Úgy tűnik, nincs tabu, Gyurka bácsi beszél legmélyebb gondolati viaskodásairól, Isten nehezen megszólíthatóságáról, a transzcendenciával kapcsolatos bizonytalanságairól, személyes levelezéseiről, aggodalmairól, testi – lelki kínjairól – egyszóval mindenről, ami Őt éri és meg is érinti. Nézzük ennek néhány aspektusát, a teljesség igénye nélkül:

- „S akárki újra elmondhatja azt, amit mondanak, ha figyel a daimonionjára vagy az Isten Lelkére, aki bennük van. Ha figyel, nem mondhat mást. Én is hatni akarok, és - írok.”
- „Gyerekkoromtól fogva írok, mert nincs meg a szókratészi és jézusi biztonságom. Várom írásaimra a kritikát, hogy módosítsam, vagy tovább fejleszthessem, amit írtam.”
- „Letoltak egy írásom miatt, mint a pengős malacot. Olyanért, amiért elismerést, kitüntetést, tapsot, azaz - szerényebben - testvéreim halk megbecsülését vártam. Hát nem jött be.”
- „Mégmetszettük a szőlőt is, a fákat is, szeptemberre meglátjuk a hálájukat. Ilyesmiket csinálunk, s ebédelünk, sakkozunk, pihenünk, s megint dolgoztatunk. Ötkor átmegek a templomba, harangozni, meg rendbe tenni, amit rendbe kell tenni.”
- „Egy hónap múlva jöjjelek vissza kontrollra, de igyekezzem félárbocon élni, a körülményeimet én igazgassam, ne azok engem. Ezt elég könnyű megfogadnom, mert érzem is a csökkent teherbírást, s nincs is erős készítemem hajtani.”
- „Akár Rousseau, akár Csokonai, akár Jézus alapján – kérdezem – meg tudjátok mondani, hogy mire való a magántulajdon, s hogy kinek és mért kell az, ha nem akarunk többet birtokolni, mint testvéreink, ha nem akarjuk Isten helyett a Mammont imádni? Ez a mai kérdésem.”